

Tweede Kamer Debat, Commissie BH/OS met Minister Kaag (6 maart 2018)

Informaal verslag door Renate de Waard (KUNO)

- Van Weerdenburg (PVV): Oxfam Novib kwestie centraal. Informatie achtergehouden. Diks interrumpeert, bezwaar tegen noemen kamerlid (van der Lee) niet aanwezig. Voordewind interrumpeert, eens met Diks.
Afronding: tegen bestuur Oxfam – excuses ongeloofwaardig. Het was allang bekend. Voorzitter Oxfam nog niet opgestapt? Subsidiekraan dicht voor Oxfam.
- Becker (VVD): NL vooroploper in OS, ook in moraal. Schandalig wat er is gebeurd. Morele crisis. Sector die kwetsbare mensen zou moeten helpen. En daarna toedekken. Veel vragen aan de minister. Maatregelen bij misstanden. Mag niet onbestraft blijven. Ministerie wist in 2012 van de misstanden, niet naar buiten. Kuik interrumpeert: in hoeverre weet u dat er tot nu toe onvoldoende gehandeld is? Becker: 2012 rapport bekend bij Oxfam Novib, minister had poging moeten doen om geld terug te halen. Kuik: CDA kan meegaan in dat er consequenties moeten zijn. Maar hoe geld terughalen na noodhulp? Becker: minister geeft aan dat dit lastig is met terugvorderen. Minister wil dit wel doen bij komende contracten (integriteit erin opnemen). Leijten interrumpeert: iedereen deelt de afkeuring. Geld terugvorderen, doet dat de pijn teniet? Kunnen we niet beter aan de minister vragen om te focussen op rechtsgang en evt financiële compensatie (Haïti). Morele kwestie oplossen. Becker: Mogelijk ook te lang in doofpot gehouden. Dus en-en. Steun vraag Leijten. Leijten: samen verzoek tot rechtsgang en genoegdoening, dat is wezenlijk mensen helpen! Maar we korten ook niet op Defensie waar het ook jarenlang is gebeurd. Vd Hul interrumpeert: vraag aan Becker- wie wordt er precies gestraft met de terugvordering van het geld? Beneficiënten? Becker: niet tegen hulp, maar moet geen automatisme zijn dat een organisatie het geld houdt. Evt naar andere organisaties. Diks: vraag over terugvorderen – sluit aan bij collega's, achteraf tref je de mensen in nood voor de 2^e of 3^e keer. Ook ingewikkeld: feitelijk is er geen fraude gepleegd. Op welke grond geld terugvorderen? Becker: er is geen fraude gepleegd, de vraag is – is het integer gepleegd. Diks: misstanden hadden natuurlijk nooit mogen gebeuren. Voorstel om integriteit te verbeteren. Geld terugvorderen, zoveel jaar later, mensen in nood nogmaals treffen, dat is niet een pad waar ik op zou willen. Becker: sommige partijen zien het als automatisme dat er geld naar organisaties gaat. Financiële consequentie hoort erbij. Bouali interrumpeert: terugkomen op het terugvorderen. Toekomst financiering met regels en protocollen. Maar je wilt toch niet weer de allerarmsten/zwaksten treffen? Becker: het gaat nu niet om de allerarmsten, die zijn slachtoffer geworden, projecten met NL belastinggeld, dus geld terugvorderen.
Afronden: informatie achterhouden – minister moet laten onderzoeken wie wat wanneer wist. Harde meldplicht invoeren? Vraag minister: Turkse NGOs in Syrië?
- Kuik (CDA): Hulp in rampgebieden is van groot belang. Maag keert om van wat er gebeurd is. Oxfam Haïti is geen incident. Achteraf wordt gesproken over “overtreden gedragscode”. Mensenrechtenschendingen. In ruil voor seks bepaalde hulp krijgen. We moeten recht doen aan slachtoffers. CDA ziet niets in het stoppen van alle subsidies. Er moeten consequenties aanhangen, maar geen garantie dat het niet plaatsvinden. Blij dat minister verantwoording neemt en actie gaat ondernemen. Vragen. 1 waarom zo lang niets gedaan? 2 controle tijdens missie gefaald 3 debrief, wat wordt ermee gedaan? Het is geen collateral damage, moet aangepakt worden. Van Weerdenburg interrumpeert: waarom als commissie geen

hoorzitting? CDA wilde rondetafel gesprek. Waarom geen hoorzitting? Passender? Kuik: procedure. Wij willen graag vragen stellen aan verschillende partijen. Bij hoorzitting meer verhalen van organisaties. Liever in gesprek, en naar oplossingen toe. VW: concludeer dat daadkracht puur voor de bühne. Toch liever gesprek met veroorzakers van misstanden. Kuik: we moeten misstanden gaan voorkomen. Minister moet weloverwogen analyse maken en plan van aanpak. Grote zorg: er was veel al bekend. In het openbaar altijd veel over 'strijkstok' zorgen, niet over dit soort misstanden. Minister vragen om de misstanden bij de VN mee te nemen in evaluatie (wat heeft geholpen, 2005). 2 vragen: positie van kinderen, situatie Jemen.

- Sazias (50plus): heel belangrijk onderwerp, maar niet het enige belangrijke onderwerp. Ook verwacht 91 miljoen mensen verspreid over de wereld gaan hulp nodig hebben. Heftige discussies zijn terecht, maar voor sommigen weer aanleiding om te pleiten voor subsidiekraan dichtdraaien. Maar geen fraude, en er is daadwerkelijk hulp geboden. Voorwaarden zijn ok, maar mogen nooit ten koste gaan van daadwerkelijke noodhulp. Mes niet zetten in de noodhulp. Er komt nog een rondtafelgesprek met organisaties, interessant. Debat zou moeten gaan om: het feitelijk leveren van noodhulp. 91 miljoen mensen noodhulpbehoefstig. Humanitaire situatie in Jemen bvb. Dramatische situatie. Ws 22 miljoen hum hulp nodig. Hier gaat het om. Oost-Ghoutha: staakt het vuren, wordt niet aangehouden. Konvooien hulpgoederen worden tegengehouden, voorraden in beslag genomen door Syrische leger. Wat kunnen we doen? Noodhulp doet ertoe! Vluchtelingen en ontheemden (brief 7 dec) NL project?
- Van den Hul (PvdA): aansluiten bij afschuw. Graag benadrukken: misstanden niet los zien van structurele issues (patriarchaat). Wat zijn concrete uitkomsten van het gesprek vanmiddag? Cultuuromslag? Rol van de minister? Ook niet uit het oog verliezen dat er heel veel goeds wordt gedaan. Hoe ervoor zorgen dat de goeden niet lijden onder de slechten. Eens met Sazias over waar het echt om gaat: humanitaire hulp, doelstellingen, gender SRGR. Noodhulpbudget lijkt te dalen. Post 2020 MFFF codewoord EU financieel kader. 2 miljard per jaar voor HH. Afgelopen jaren 1.5 mld eruit getrokken. Hoe ziet minister dit? Actueel: Jemen, Syrië, Myanmar/Bangladesh. VN veiligheidsraad, nog aandacht vragen voor Rohingya?
- Leijten (SP): Dapper dat mensen met gevaar voor eigen leven naar Ghoutha gaan etc. Onmacht van internationale instituties. Steun PvdA en 50+. Ook praten over de misstanden. Ook vraag wat er gaat gebeuren qua genoegdoening voor de slachtoffers. Discussie over wat was er al bekend is gek: het staat gewoon in het openbare (halve) rapport. Seksuele uitbuiting, prostitutie, mensen ontslagen; het was al bekend. Wanneer er zulke halve rapporten binnenkomen, moet er doorgevraagd worden. Dit moet kern worden in haar beleid. Niet meer accepteren dat als dit plaatsvindt – dat organisaties het niet afdoen met ontslag. En SP ziet ook financiële voorwaarden etc. Aangifte en rechtsgang is heel belangrijk. Minister heeft gestuurd: voorwaarden, onderzoek. SP wil dat organisaties niet eigen rechter gaan spelen. Welke voorwaarden stellen we aan mensen die hulp gaan verlenen? Zero tolerance beleid: wanneer vindt de minister het gerechtvaardigd om financiële consequenties te laten gelden (geld terughalen). Geen heksenjacht. Situatie Syrië; VN veiligheidsraad; wat gaat NL doen.
- Diks (GL): Afschuw en veroordeling. Organisaties moeten hier veel meer aandacht voor hebben. Ook smet op blazen op hulpverleners die werken en ook klap in gezicht bij donateurs. Het is ook geen incident. NRK, AzG, Plan. Goed dat minister stevig optreedt en gaat onderzoeken. Britse minister van BZ/OS? Vervolging daders – wat is mogelijk? Hebben van machtspositie in stressvolle situatie (ook VN etc) – integriteitsschendingen. Corruptie, mensenrechtenschendingen, natuurvervuiling. Transparantie moet vergroot worden. NL

maar liever nog EU raad waar mensen uit derde landen kunnen aankloppen. Ombudsman voor de OS sector. Ombudsman ook middelen om onderzoek in te stellen. Meldpunt, en onafhankelijk onderzoek. Sectorbreed onderzoek. Becker interrumpeert: Diks stelt maatregelen voor om het te verbeteren, ombudsman etc. In geval van Oxfam Novib 2011, is gemeld. Rapport was bekend. Wat vindt mevrouw Diks ervan dat er niks mee is gedaan? Had organisatie moeten optreden/doorvragen? Moeten we niet ervoor zorgen dat er alleen gemeld kan worden, maar ook wat er daarna mee gedaan kan worden? Diks: waar was informatie gemeld, en hoe is er op het ministerie intern mee omgegaan? Dat moet anders worden aangepakt in de toekomst. Becker: voorstel gedaan om Oxfam geld terug te vorderen, daar was mevr Diks tegen, maar Oxfam te verwijten dat er niks is gedaan, ermee eens? Diks: verwarring over britse en NL oxfam takken en de kennis. Discussie niet hier voeren. Helder: als er wordt gemeld, op juiste wijze aandacht en ingrijpen.

Afronding: acute situaties. Jemen, minister toezeggen dat geld beschikbaar komt (minimaal hetzelfde als vorig jaar, 22 mln). Ook Rohingya situatie – voortzetting acute noodhulp plus lange termijn plannen en NL rol daarin.

- Bouali (D66): 2018 geeft NL veel geld uit aan noodhulp. Syrië, Jemen, Rohingya etc. Dankzij bijdrage NL leed verzachten. Aandacht voor misstanden in de sector, onthutsend. Juist in een land (Haïti) waar de hulp zo nodig was/is. Minister acteerde al heel kordaat, onderzoek etc. Oxfam en Algemene Rekenkamer issue. Hulpverlening + mensenrechten – core humanitarian standards (2014) door NGOs, maar ook privaat en VN. Fondsen vrijmaken. Zero tolerance beleid, al meer bekend? Hoe wordt internationaal besproken? Bestedingen noodhulp 2018. 2017 405 mln, 2018 345 mln. Kan minister verschil verklaren? 345 mln – hoe bepaald wat er naar organisaties en landen gaat? En apart potje voor onverhoopte nieuwe crises? Hoe kunnen we ervoor zorgen (noodhulp moderniseren) dat er zoveel mogelijk geld daadwerkelijk naar de beneficiënten gaat? Genderbased violence. Acute situatie Rohingya. Mogelijkheden om te intensiveren?
- Voordewind (CU): ook afschuw. Gaan de NGOs de gedragscode nog een keer doornemen en aanpassen; klokkenluiders; slachtoffers melden?; daders strafrechtelijk vervolgen? Alleen ontslagen is niet voldoende. Verder in de sector ook veel goede dingen. Drietal dingen nog aan de kaak. 1 kinderen in oorlogssituaties, Jemen, Oost-Ghouta. Nu groeien 350 mln kinderen op in onveilige gebieden. Ook aandacht psychosociale hulp, ook in vroeg stadium. 2 DRA 60 mln motie. 3 terugkeer vluchtelingen Noord-Irak. Niet werk van DRA, mogelijkheden verbreden DRA mandaat?

Reactie minister Kaag

- Kaag: Eerste plaats diep geschokt. Juist moeilijke omstandigheden – onacceptabel. Zero tolerance, welke misstanden dan ook. Eerder gesproken over Oxfam UK. 4 trajecten (OS, mensen in buitenland werken). 1 intern BZ onderzoek. Wie wist wat wanneer. Week/10 dagen wachten. Onafhankelijke blik op kwaliteit onderzoek. Conclusies, lessen trekken. Daarna brief. Dus nu niet wie wist wat wanneer. (2011/2012). Integraal traject. Wel al constateren: in die tijd veel gekeken naar financiële kaders, niet naar morele kanten. Raamwerk was te strak op alleen financieel. Geen excuus, initiele constatering. Maar niet vooruitlopen op uitkomsten onderzoek BZ. Zuiver onderzoek, optimale brief. Beleid: informeer, rapporteer, niet bedekken of afwachten. Maar geen hetze/heksenjacht. Transparantie, en bescherming, en goede besteding belastinggelden.
- Becker: begrip voor zorgvuldigheid onderzoek. Maar wat vindt minister ervan dat de Kamer destijds niet geïnformeerd is? Niet door oxfam naar buiten gebracht?

- Kaag: niet vooruitlopen op onderzoek. Verwachting: zelf in eerste instantie meteen ingelicht; en dan naar de Kamer. Maar in dit soort processen zijn de procedures heel belangrijk (geen roddel/achterklap). Zorgvuldigheid, bescherming personen, even belangrijk.
- Becker: kennis van nu beter geweest als de Kamer was geïnformeerd. Maar vraag: Algemene Rekenkamer ook niet volledig geïnformeerd.
- Kaag: interpretatie is niet correct. Wacht brief af. Dan nuttig en constructief debat.
- Kaag: afspraken met de sector. Terugkoppeling gesprek vandaag en eerder. Vanaf dag 1 contact met allerlei organisaties, veel overleg, veel feitenvergaring. Vandaag op basis van brief, 10 richtlijnen – wat verwachten van hulp en ontwikkelingsorganisaties. Binnen 4-6 weken integraal plan. Verantwoordelijkheid BZ, organisaties zelf – keten. Alle organisaties en samenwerkingen.
- Leijten: integraal plan voor de hele keten – wat betekent dit precies? En daarnaast: informeren etc, goed, maar ook nog rechtsgang?
- Voordewind: minister Kaag laten uitspreken voor 10/15 min.
- Kaag: opzet – preventie, actie, toegang (ombuds etc), sanctie. Al deze elementen in 10 speerpunten, worden nu uitgewerkt. Lange arm van BZ reikt ver, maar niet ongelimiteerd. Gedragsregels, mensen trainen en bewustmaken/benoemen. Sancties – zero tolerance. Het gaat om vastgestelde integriteitsschendingen -> onderzoek, kost tijd en geld maar is nodig. Slachtoffer centraal stellen en nazorg regelen (vb: trust fund VN, maar meeste lidstaten willen niet betalen). Vergt onderzoek en zorgvuldigheid, internationale rechtsgang? Pakket van opties en kwesties om uit te zoeken wat mogelijk is. Humanitaire ombudspersoon, tal van maatregelen. Ideeën tot uitvoering. Vraag om relatieve geduld. Zelf ook kijken naar uitzendingen van BZ, ook naar eigen beleid. Over 8 weken hopelijk heel stuk verder. Moeilijk en wanneer niet zorgvuldig, dan kwetsbaar. Ook overleg met Blok over budget. Onderzoek etc uit eigen gelden OS. Ook belangrijk om te benoemen dat in het merendeel van OS/Noodhulp goede dingen gedaan worden. Niet uit het oog verliezen. Internationaal: Britse minister OS, ook deelnemen aan vergadering daar. Internationaal optrekken, ook brief naar SGVN. Overall 1 meldpunt/ombudspersoon. Subsidiekaders: kijken naar sancties, geld terugvorderen. Juridisch gezien: geen mogelijkheid om geld terug te vorderen (alleen financieel misbruik, niet integriteit), maar wil aanpassen. Wel lastig met bewijs. In de toekomst eventueel wel terugvorderen.
- Voordewind: openstaande vraag Leijten? Behandeld.
- Becker: blij met toezegging minister dat er mogelijkheden komen voor geld terugvordering. Oxfam novib bewezen misstanden. Mogelijkheid overwegen korten in de toekomst?
- Kaag: gesprek na intern rapport aangaan. Heel lastig. Belangrijk punt, maar straffen voor 6/7 jaar geleden, in de toekomst? Oxfam novib scorecard over het algemeen heel goed geweest.
- Becker: 8.3 miljoen NL belastinggeld. Antwoord in brief?
- Kaag: op dit moment geen bijdrage aan Oxfam novib/britain. Niks te overwegen nu.
- Bouali: dank uitleg en zorgvuldige benadering. Gedragsregels etc. Punt: er bestaan al regels (Core humanitarian standards). Dat gebruiken als standaard?
- Kaag: die CHS gaan veel breder. Dit is specifiek probleem om op te pakken. In kader van Grand Bargain hoort CHS er ook bij. Maar dat kan nog. Nu ook politieke verantwoordelijkheid/"afrekening". Nu wel mogelijkheid om in deze tussenfase (nieuw beleid/aanscherping beleid) – mocht er sprake zijn van misbruik, bij ernstig vermoeden dan al betalingen opschorten. In afwachting van onderzoek en conclusies. Aan de ene kant slachtoffers centraal, en die mensen moeten niet nogmaals gestraft worden.

- Diks: Verstandig om dieper te prikken in organisaties hoe ze zijn omgegaan met meldingen etc. In brief? (audit?)
- Kaag: ja. Localization, capaciteitsopbouw lokaal. Inventarisatie wat werkt wel en niet. Wat schort er aan de normen/organisatiestructuren? Reductie van risico – tot de mate dat het risico op misstanden zo min mogelijk is. Ook uitgaan van successen.
- Diks: Mogelijkheid om helder beeld te krijgen. Vertrouwen in organisaties sneller hersteld? Er wordt heel goed werk gedaan, dat moeten we niet uit het oog verliezen.
- Van den Hul: minister over regels en afspraken, toejuichen. Vraag over structurele ongelijkheid en cultuuromslag (genderdenken, gender sensitiviteit).
- Kaag: ook feminist. Eens. Dit is een structureel probleem, machtsongelijkheid, perceptie dat toegang/melden toch niet lukt. Cyclus van kwetsbaarheid. Gender marker aan alle programma's. SDG 5 centraal, maar wel meetbaar maken, in hum sector nog pertinenter, we zullen ook moeten kijken of alle programma's afdoende/voldoende zijn geprogrammeerd dat juist vrouwen en jonge meisjes, en ook jonge jongens! Dat die ook beschermd worden tegen misbruik etc. Beleid aanpassen om dit mee te nemen.
- Kaag: instellen beroepsverbod, database mensen met overschrijdend gedrag. Weet niet hoe dit werkt als je kijkt naar privacy. Miss bij referentie check beter kijken en vragen. Probleem: bij crisis snel mensen zoeken. Vaak neiging om te snel mensen uit te sturen (druk op aanwezig zijn ipv hebben we de juiste mensen gestuurd). Bewustwording, ombudspersoon etc beter oppakken als dit beter gaat.
- Voordewind: vanmiddag ook optie van vertrouwenspersoon/aanspreekpunt binnen organisaties?
- Kaag: Ja in pril stadium, voorkomen, bijsturen voordat er misstanden hebben plaatsgevonden. We moeten ook ervoor zorgen dat organisaties in staat zijn om genoeg steun te bieden aan personeel. Ook drugs, alcohol, bijna persoonlijk overschrijdend gedrag. Dezelfde hulpverlener heeft hulp nodig. Vergt grotere investering. (categorie los van misbruik). Organisaties schieten nog weleens tekort.
- Kuik: juridisch gevolg, internationale aspect.
- Kaag: ja, nauwer optrekken met de britten. Vergelijkbare standaarden en systeem beïnvloeden (Europees ook). En richting VN. Toezicht. Is heel lastig in oorlogsgebieden. Hoe gaan organisaties dit zelf aanscherpen? Ook in gesprek Wereldbank. Maar ook zelf het goede voorbeeld geven in leiderschap en in uitvoering.
- Kaag over noodhulp: hum noden helaas weer gestegen. 22.5 miljard wereldwijd nodig. Denken dat het nog zal oplopen (chronische situaties, rampen die nog niet gebeurd zijn). Centrale punt: 8 vd 10 gevallen politieke oplossing = enige oplossing. Risico/meeste hulp: regio Syrië, Jemen, DRC, Zuid Soedan, vrees voor hongersnood Hoorn van Afrika, Tsjaad. Internationaal oorlogsrecht – oproep tot staakt het vuren garandeert niet dat alle partijen ernaar luisteren. Noden structureel. 345 mln in eerste instantie beschikbaar. Hoogte van budget, beginnen altijd op lager niveau, flexibiliteit behouden. Bvb willen meer geld besteden aan Rohingya als dat nodig blijkt in de loop van het jaar. Speelruimte behouden, nog niet alles vastzetten. Later in het jaar blijkt waar stabiliserend, waar nood het hoogst, etc. Aantallen begin van het jaar is niet hetzelfde als eind van het jaar.
- Van den Hul: financiële flexibiliteit, ook nog flexibiliteit in landen? Huidig 7.
- Kaag: kijken naar kwetsbaarheid, noodzaak. Niet erg voorspelbaar. Bvb iedereen vergeet DRC, afweging wordt dan later in het jaar gemaakt. Complex en mooi systeem van monitoring. Rapportages van organisaties en bezoekers.

- Kaag: 60 mln voor DRA. Chronische crises worden zowat jaarprogramma's. Helaas niet overbodig gemaakt (OS/noodhulp).
- Voordewind: DRA, tranches?
- Kaag:
- Kaag: noodhulp hoger profiel geven in EU setting (daar meeste geld). Ook in Brussel gesprek aangaan. In mei nieuw overleg ministers van OS. Verbinding politiek, OS en noodhulp. Middelen moeten efficiënt ingezet kunnen worden. Flexibiliteit blijft belangrijk, EU niet meest flexibel.
- Becker: beantwoording vragen, interrupties?
- Voordewind: tweede termijn.
- Kaag: Oost-Ghouta. Op alle niveaus inzetten. Ook VNVR. Hulpkonvoeien hebben Oost-Ghouta nog niet bereikt. Ook juridisch kijken, oorlogsdelicten. Jemen ook niet optimistisch. Nu grootste hum crisis wereldwijd. Geld en invloed en stem blijven inzetten. Mensenrechtenresolutie aangenomen. In gesprek gaan en wijzen op verplichtingen. In april donorconferentie over Jemen. Daarvoor kijken naar lacunes in antwoorden op VN oproep. Rohingya: 7 mln lijkt niets meer als je kijkt naar noden. Hopelijk over 6 weken werkbezoek Myanmar/Bangladesh. Wereldbank panel discussie VN, UNHCR, andere landen. Hoog op agenda. Vraag over cross-border hulpprogramma's vanuit Turkije. Kartelvorming heeft plaatsgevonden, toezicht is aangescherpt. Fraude. Juridisch – erop terugkomen. Zelfredzaamheid van ontheemden in Zuid-Soedan en Irak: Uganda. Centraal thema. En onderwijs. 2 centrale thema's. Niet alleen hulp om te overleven, kwestie van menselijke waardigheid. Concreet: psychosociale hulp erg belangrijk. Was altijd zwakste element maar moet heel centrale rol krijgen. Niet alleen overleven: menselijke geest moet kans krijgen. Is ook investering in een samenleving. Wederopbouw is niet alleen gebouwen, het is mensen. Traumaverwerking. Aankaarten bij Wereldbank. Psychosociale hulp ook belangrijk voor weerbaarheid; preventie misbruik. Humanitaire toegang ook centraal thema. Aantekening: realiteit veel weerbarstiger dan onze eisen.
- Voordewind: tweede termijn. Iedereen 1 minuut.
- Van Weerdenburg: teleurstellend qua antwoord. Onderzoek. Kijkers blijven zitten met vragen. Oxfam Novib, Algemene Rekenkamer – minister zonder regie. Was Oxfam Novib (Karimi) aanwezig vanmiddag? Waarom nieuwe protocollen met haar bespreken?
- Becker: morele crisis in hulpsector. Minister bereid overzicht naar de kamer te sturen over misstanden? Verder concrete stappen en brief, daar wachten we op. Rol van toezichthouder (CBF): klopt dat er geen verplichte melding is voor misstanden? Toezicht aanscherpen? Inspectieteams on the ground. Syrië – Turkije, kartelvorming. Opgelost? Kunnen we daarop toezien met huidige situatie?
- Kuik: wordt er iets van de bevindingen meegenomen in de beleidsnota (Kaag knikt). Psychosociale hulp incorporeren.
- Sazias: daadkrachtig opgepakt. Zorgvuldig rapport, dan maar even geduld. Psychosociale hulp als belangrijk gezien. Onder de indruk en vertrouwen.
- Van den Hul: dank voor beantwoording vragen en inzet op dit thema. Metoo in NL voor het reces – gender moet hoog op elke commissieagenda staan. Genderanalyse – is het mogelijk om een overzicht te krijgen hoe het daarmee staat? Collega's meegeven inzet MFF noodhulp hoog op de agenda te zetten.
- Leijten: juiste dingen worden onderzocht. Je komt er niet mee weg is basishouding. Goed. Wanneer is alles klaar voor debat? En niet alleen daders/slachtoffers voorkomen, ook nu vervolging etc.

- Diks: goed dat minister stevig wil inzetten, adequaat aanpakken. Niet alleen zelfreflectie BZ, ook onafhankelijke blik.
 - Bouali: dank. Kordaat acteert op misstanden. NLse rol internationaal blijven pakken -> belangrijk. Toelichting over budget. Mogelijkheden om geweld tegen vrouwen in conflictgebieden om die via noodhulp beter aan te pakken.
 - Voordewind: psychosociale steun. Lokale mensen opleiden in psychosociale hulp, kan vrij snel. Vluchtelingen Noord-Irak – Erbil?
-
- Kaag: deel zit in NL, deel internationaal. Dus in kaart brengen etc is lastig en moet zorgvuldig. Slachtoffer blijft centraal. We moeten er ook vanuit gaan dat NL niet alles kan doen. Misstanden nu aanpakken, en voorkomen. Farah Karimi was aanwezig vanmiddag – positie van bestuursleden is niet aan mij -> toezichthouders. CDF heeft geen meldpunt. Elke 3 jaar uitgebreide toets. Maar toetsing is niet breed genoeg, meer normen en waarden moeten worden meegenomen.
 - Becker: bereid om meldpunt of meldplicht in te stellen?
 - Kaag: landenniveau, elke organisatie – meldplicht. Daarnaast: tijdspad wordt gemaakt. Verschillende sporen, moeten samenkomen. Overzicht samenstellen over SDG 5/gender. Actiepunt. Komt erop terug – schriftelijk. Terugkeren Noord-Irak naar Erbil, eventueel onder de DRA. Fraude Turkije: vermeende fraude. Heeft weinig te maken met diplomatieke relaties. Is lokaal. Het was überhaupt al niet makkelijk om daar in de regio te opereren.
 - Leijten: wat doen met daders en slachtoffers?
 - Kaag: daders geweest, gebruikmakend van NL belastinggeld. Internationaal optrekken – slachtofferhulp en dadervervolging. Eerst in kaart brengen – organisaties melding maken van misstanden. En dan concluderen of er afdoende is gehandeld.